

УДК 351:316.3

DOI <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2025.4.11>**Геннадій ДМИТРЕНКО**

доктор економічних наук, професор кафедри економіки бізнесу,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», dmitrenko2000@meta.ua
ORCID: 0000-0002-8211-5690

Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

доктор наук з державного управління, професор кафедра публічного адміністрування,
«Міжрегіональна Академія управління персоналом», innaorlova@ukr.net
ORCID: 0000-0001-9227-7426

НАРОДОВЛАДДЯ НОВОГО ТИПУ ЗАВДЯКИ «ЦИФРОВОМУ ВІЧЕ» ЯК ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Розкривається сутність ефективного народовладдя в повоєнній Україні як нового типу громадянського суспільства, здатного органічно поєднати інтереси влади і народу за бездоганним пріоритетом останніх завдяки використанню інноваційної соціальної технології «Цифрове Віче».

Розглядається проблема кардинального удосконалення народовладдя в повоєнній Україні шляхом орієнтації дій влади на інтереси абсолютної більшості населення через розвиток громадянського суспільства прямої дії. Україні не вдалося це зробити, пробуючи копіювати досвід Західної Європи (зокрема Швейцарії) і США.

Визначається головна причина такої невдачі, що пов'язана із своєрідною ментальністю народу, (точніше, великого прошарку населення), який століттями перебував в умовах невільного життя (виживання) і напівдержавності. Це обумовило такі негативні ментальні якості (при збереженні козацького духу), як низьку самодостатність, завищений егоцентризм і слабкість масштабного мислення. А оскільки управлінська еліта впродовж більше 30 років формувалась винятково із активної частини саме цього прошарку населення, невдача була гарантовано.

Розкриваються можливості створення громадянського суспільства нового типу, основу якого складає потужний вплив народу на дії влади шляхом визначення рівня якості життя громадян (за участю самих громадян) і використання отриманих показників як оцінок результатуючих дій структур влади на всіх ієрархічних рівнях.

Запропоновано нову модель громадянського суспільства прямої дії (з урахуванням досвіду Швейцарії), ядром якої є потужна соціальна технологія «Цифрове Віче». Сутність цієї технології складає щорічне опитування дорослого населення в громадах за «розумними» опитувальниками на паперових і електронних носіях. «Розумність» останніх полягає у можливості отримання інформацію від громадян про якість їхнього життя в кількісному вигляді (використовуючи кваліметричні оціночні моделі із галузі нечіткої математики). Саме така цифрова інформація надає можливість зворотний зв'язок в системі державного управління і жорстким чином налагодити відповідальність влади за якість життя своїх громадян.

Проаналізовано результати перших успішних кроків апробації і локального експерименту «Цифрове Віче» в м. Вишневе Київської обл. Головних результатів два: перший – це реальність визначення ефективності дій влади цифровим чином за кожний рік через задоволення потреб населення. Другий – це те, що люди охоче приймають участь в опитуванні (після певних роз'яснень) з метою оцінювання дій влади через якість свого життя. Це цікаво і перспективно.

Ключові слова: публічна служба, безпекові виклики, людиноцентризм, системне управління, парадигма, якість життя громадян, кваліметрична цифровізація, структури влади, їхня системна взаємодія, «Цифрове Віче».

Gennady Dmitrenko, Inna Semenets-Orlova. NEW DEMOCRACY THROUGH “DIGITAL VECHE” AS A PARADIGM FOR THE DEVELOPMENT OF POST-WAR UKRAINE

The essence of effective democracy in post-war Ukraine is revealed as a new type of civil society, capable of organically combining the interests of the authorities and the people with the impeccable priority of the latter through the use of the innovative social technology «Digital Veche».

The problem of cardinal improvement of democracy in post-war Ukraine by orienting the actions of the authorities to the interests of the absolute majority of the population through the development of a civil society of direct action is considered. Ukraine failed to do this, trying to copy the experience of Western Europe (in particular, Switzerland) and the USA.

The main reason for such failure is determined, which is associated with the peculiar mentality of the people (more precisely, a large segment of the population), which for centuries was in conditions of unfree life (survival) and semi-statehood. This led to such negative mental qualities (while preserving the Cossack spirit) as low self-sufficiency, exaggerated egocentrism and weakness of large-scale thinking. And since the management elite for more than 30 years was formed exclusively from the active part of this particular segment of the population, failure was guaranteed.

The possibilities of creating a new type of civil society are revealed, the basis of which is the powerful influence of the people on the actions of the authorities by determining the level of quality of life of citizens (with the participation of the citizens themselves) and using the obtained indicators as assessments of the resulting actions of government structures at all hierarchical levels.

A new model of civil society of direct action is proposed (taking into account the experience of Switzerland), the core of which is the powerful social technology «Digital Council». The essence of this technology is an annual survey of the adult population in communities using «smart» questionnaires on paper and electronic media. The «intelligence» of the latter lies in the possibility of obtaining information from citizens about the quality of their life in quantitative form (using qualimetric evaluation models from the field of fuzzy mathematics). It is such digital information that provides the opportunity for feedback in the public administration system and to rigidly establish the responsibility of the authorities for the quality of life of their citizens.

The results of the first successful steps of testing and the local experiment «Digital Council» in the city of Vyshneve, Kyiv region, are analyzed. There are two main results: the first is the reality of determining the effectiveness of government actions digitally for each year through meeting the needs of the population. The second is that people willingly participate in the survey (after certain explanations) in order to evaluate government actions through the quality of their life. This is interesting and promising.

Key words: public service, security challenges, human-centrism, system management, paradigm, quality of life of citizens, qualimetric digitalization, government structures, their systemic interaction, «Digital Council».

Актуальність проблеми. За всі роки незалежності України не вдалося конвертувати її в національний успіх. Чому? В чому сутність цієї невдачі? Це випадковість чи закономірність?

У Конституції України чітко і однозначно зазначено, що «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність» (ст. 3), а також «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування» (ст. 5) [1, с. 4].

А чого досягли реально? Наприклад, за 30 років незалежності України ще до агресії путінської Росії? Досягли суттєвого зниження якості життя абсолютної більшості населення і збагачення меншості за рахунок цієї більшості; наявності декількох мільйонів емігрантів і заробітчан; спотворення виборчої системи і створення високорозвиненої корупції та ін. Це є як раз наслідком ігнорування цих статей Конституції України і практично повної відсутності відповідальності влади за результати своєї діяльності перед народом.

І це в країні, де є великий прошарок людей з особливою ментальністю із минулого (коли українці виживали під протектором двох імперій, а періодом і Польщі). Необхідність виживання обумовлена наявністю в ментальності завищеного егоцентризму і слабкої суспільної довіри (основу яких складає моральність) [2, с. 12].

Оскільки управлінська еліта в незалежній Україні формувалась головним чином із активної частини, саме цього прошарку населення, налагодження відповідальності влади за результуючу діяльність на благо народу (за зворотним зв'язком) має надзвичайно важливе значення для вилікування цієї хворості – безвідповідальності.

Вирішення саме цієї проблеми через громадське суспільство прямої дії може стати доленосним для розбудови повоєнної України. При цьому спочатку потрібно ознайомитися з прогресивним досвідом найбільш розвинених в цьому сенсі країн, щоб сформуванню власний (із-за своєї рідної ментальності) тип громадянського суспільства через його посилений тиск на владу знизу, від народу.

Стан вивчення проблеми. Сьогодні розвиненість народовладдя в демократичних державах характеризується ступеню ефективності дії громадянського суспільства в цих країнах.

Сучасні дослідники, спираючись на Гегеля [3], розуміють громадянське суспільство як потужний і ефективний важіль побудови справжньої масової демократії, де народовладдя дійсно займає виняткове місце. І головне те, що громадянське суспільство контролює владу, дії якої призначено служити суспільству (народу), а не задовольняти, в першу чергу, свої потреби за рахунок більшості громадян. При слабкому контролі знизу від людей і внутрішньому низькому моральному стрижні у представників влади перемагає егоцентризм. Все це стає «добрином» для розквіту корупції і сприяє формуванню суспільств соціальної несправедливості із постійними загрозами соціальних вибухів [4; 5; 6; 7].

Серед демократичних країн із розвиненим громадянським суспільством сьогодні виокремлюють дві країни, цей досвід може бути дуже корисним для формування в повоєнній Україні сучасної системи контролю результуючих дій влади на всіх її ієрархічних рівнях. Мова йде про Швейцарію в Європі і США на американському континенті.

Швейцарія. Це багатомовна і різномовна країна (наявність чотирьох державних мов) представляє собою цілісну державу з успіш-

ною гармонійною взаємодією без корупції всіх ланок державного управління в одному напрямі – підвищення якості життя громадян. Це країна з високим рівнем доходу на душу населення, яка більш 500 років живе без будь-яких соціальних вибухів-страйків, «майданів», протистоянь та ін., демонструючи народовладдя вищого гатунку.

Досягається це завдяки системі постійного проведення референдумів національного рівня (проводяться регулярно 3–4 рази на рік) і декілька сотень опитувань і плебісцитів на рівні кантонів і громад (муніципальний рівень). Технічно голосування в них відбувається через виборчі урни, пошту або використання інтернету в останні роки.

На федеральному рівні питання, що розглядаються на референдумі, стосуються, наприклад, «швидкості руху машин на дорогах, закупівлі нових літаків для армії, статусу імпортованого вина, охорони Альп, обсягу податків, зменшення кількості атомних електростанцій, використання золотовалютних резервів Національного банку, відміни банківської таємниці, долі іноземців серед населення, приєднання до ООН, вступу до Євросоюзу, будівництва мінаретів та мечетей, введення ліміту на спорудження нових будинків для відпочинку у горах тощо» [9, с. 56].

На рівні кантонів і місцевому (муніципальному) рівні вирішуються більш заземлені питання стосовно, наприклад, доріг, якості лікування, будівництва нових шкіл, фінансування парків, музеїв, податків на собак, розподілу бюджетних коштів тощо [9, там же].

Однією із особливостей громадянського суспільства в Швейцарії є органічна взаємодія політичної та суспільної складових демократії через розподіл повноважень на юридичній основі між парламентом-Національною радою і Радою кантонів. В такому разі більшість прийнятих на референдумах рішень стають обов'язковими для втілення в життя.

США. У цій країні більш розвинутою є інша потужна соціальна технологія здійснення громадянського суспільства. Мова йде про множину суспільних неурядових утворень, які появилися задовго до того, як Сполучені Штати отримали незалежність, фактично вони виникли ще до того, як з'явився Уряд США.

Історично склалося так, що приїжджі енергійні, рішучі, вільнолюбні люди займалися самоорганізацією, коли держави ще у XVII столітті не було. Вони створювали незалежні добровільні союзи людей, які допомагали ним затвердити індивідуальну

свободу. При цьому одночасно підтримуючи стійкий громадський порядок.

Отже, у США є розмаїття неурядових організацій, які так чи інакше втручаються в дії самих різних структур влади на різних рівнях: національному, рівні штатів і місцевому. Одночасно є множина громадських організацій, які надають допомогу людям у задоволенні їхніх потреб, не очікуючи таких дій від влади. Взагалі кількість організацій громадянського суспільства у США постійно зростає і зараз функціонує їх близько 1,5 млн. [10; 11; 9, с. 60–71].

Отже, в цілому аналіз розвитку різних типів громадянського суспільства в демократичних країнах Євросоюзу і США дозволив виявити наступні основні загальні технології їхнього функціонування:

1. Постійне інформування населення про вже прийняті рішення впродовж року.

2. Підсумкові щорічні звіти про виконану роботу з підкресленням, зазвичай, позитивних результатів і затьмаренням недоліків.

3. Виборча система, яка дозволяє всім бажаним, які досягли виборчого цензу, приймати участь у голосуванні за висунутих депутатів, здатних виконувати свої функції на відповідальних посадах.

4. Проведення соціологічних опитувань, референдумів, плебісцитів, народних обговорень тощо, рішення яких можуть бути обов'язковими для виконання владою.

5. Існування взагалі множини різних громадських організацій, в тому числі з дорадчими функціями про органи влади. Вони можуть втручатися у процес прийняття рішень владними структурами і навіть контролювати наслідки цих рішень.

Що стосується України, то якщо позиції 1 і 2 ще якимось чином виконуються, тоді як до інших позицій виникає багато питань. Наприклад, виборча система (позиція 3) дозволяє прийти до політичної влади людям некомпетентним, непорядним і не патріотичним (за висловом великого українця за кордоном, члена Римського клубу Богдана Гаврилишина). Референдум було проведено тільки один раз у 1991 р. Другий (вже при Президентові Зеленському В.) референдум національного рівня не вдавсь. Існування ГО (позиція 5) спотворено таким чином, що їхні члени визначалися самою владою, у зв'язку з чим вони стали бутафорними, квазі, з псевдо-функцією контролю дій владних структур.

Отже, потрібно шукати дійсно інше вирішення, своєрідний шлях пошуку варіанту народовладдя в корумпованій країні, якою

стала Україна за більш, ніж 30 років своєї незалежності.

Тому **метою** цього дослідження є визначення для повоєнної України власного технологічного шляху формування народовладдя в контексті демократизації прогресивного руху до гармонійної цивілізації спільно з іншими розвиненими країнами.

Виклад основного матеріалу. Щоб обґрунтувати саме власний шлях руху України до побудови ефективного громадянського суспільства, необхідно заглибитися у історичне минуле і побачити, яким чином формувалася ментальність великого прошарку українців. Маючи на увазі, що вони століттями перебували під протекторатом, з одного боку, Австро-Угорської імперії і періодом Польщі, з другого боку, Російської імперії (тобто, без власної державності).

У цьому контексті є сенс згадати історію України очима одного із керівників Української національної республіки 1918 р. Володимира Винниченка. Він пише: «*Читати українську історію потрібно з бромом – до того ж це одна з нещасних, безглузвих, безпорадних історій, до того боляче, досадно, гірко, сумно перечитувати як нещасна, зацькована, зашарпана нація тільки те і робила за весь час свого державного (чи, вірніше, напівдержавного) існування, що огризалася на всі боки: від поляків, руських, татар, шведів. Уся історія України – це ряд безупинних повстань, війн, пожеж, голоду, сварок, підкопування*» [12, на обкладинці]. Це підтвердили обидва Майдани вже в період незалежності України в 2005 і 2014 рр.

Така історія обумовила розвиток ментальних рис, характерних для стану виживання людей в умовах бездержавності (напівдержавності). Наприклад, це наявність у великого прошарку українців:

- Почуття низької самодостатності (що породжує у людей бажання визначитися через приниження інших);
- завищеного егоцентризму (як підґрунтя неповаги до інших людей через концентрацію на власних інтересах і ігнорування суспільних);
- суспільної недовіри (як наслідок низької самодостатності і завищеного егоцентризму та поведінки з позицій «два українця – три гетьмана», «моя хата з краю...» та ін.);
- нерозвиненого масштабного мислення (через слабкість уяви і нездатності зазирнути за паркан власного досвіду) і слабкої потреби у трансцендентності;
- вічної мрії про вільне життя у вільній Україні (що породило гасло «Україна – понад усе!» та інші паростки радикалізму).

Отже, щоб виправити становище, потрібно знати правду про себе без брехливого Урапатріотизму...

У той же час така історія виживання породила в нації розвинений соціальний розум, козацький «дух», трудолюбство, гостинність та ін. Саме козацький «дух» обумовив незламність наших воїнів на фронті.

Але в будь-якому випадку треба знати, що, як пише український історик та публічний інтелектуал Ярослав Грицак: «*Історія – як невидима гравітаційна сила: вона не дозволяє таким країнам подолати тягар минулого і стримує їх у розвитку*» [2, с. 12]. Але це в тому випадку, якщо по-чесному не заглянути їй в «очі» і не зробити аналітичні висновки щодо подолання минулого. А тому багато чого можна змінити, якщо знати правду про власну ментальність і слідувати меритократичному принципу формування управлінської еліти (за заслугами і здібностями).

Що таке «ефективне» народовладдя в Україні. Вирішення проблеми дійсного народовладдя в повоєнній Україні потребує введення нового поняття, а саме «ефективне народовладдя». Йдеться про те, що сьогодні існує його спотворений варіант, коли люди є «гвинтиками» в системі державного управління і об'єктами маніпулювання політиків. Цього ми досягли за 30 років свого руху наосліп до прогресу, що вивело нас на задвірки Європи, навіть маючи достатньо багаті природні ресурси і потужні науковий і промисловий потенціал (до 1991 р.).

«Ефективне народовладдя» - це баланс інтересів народу і влади при суттєвому пріоритеті перших. Зазначимо, що влада призначена саме для того, щоб створювати умови, в першу чергу, для підвищення якості життя громадян через сприяння їх самореалізації за всіма сферами життєдіяльності (в контексті досягнення ними свого щастя).

При цьому владу представляють люди, які мають власні інтереси, наявність яких неможливо ігнорувати. Але їх потрібно органічно перевести у гармонійне підкорення людським цінностям. Взагалі ж інтереси залежать від тих людських якостей, які складають ментальну сутність і обумовлюють поведінку кожної людини, в тому числі, представників управлінської еліти.

Україні не вдалось органічно поєднати інтереси влади і народу в умовах пріоритету других. Влада формувалася всі 30 років із активної частини того прошарку населення, в якому потужно закріпилися ментальні риси із історичного минулого виживання (див. вище, перелік).

Це відіграло винятково негативну роль у розвитку дійсного громадянського суспільства і стало головною причиною невдалого розвитку держави і швидкого розповсюдження корупції. А також створило підґрунтя для чіткого висновку відомого українця за кордоном, члена Римського клубу Богдана Гаврилишина про те, що при владі в Україні «не має порядних, компетентних, патріотичних людей...» і що в країні необхідно модернізувати весь державний устрій [13].

Так що робити? Як з такою ментальністю із минулого повоєнної України перейти на рейки майбутнього через прогресивний розвиток? Адже в наявності є великий прошарок населення і вся управлінська еліта (за невеликим винятком), які вражені неординарною ментальністю, що гальмує рух до гармонійної цивілізації завдяки спотвореному народовладдю...

Жодна із економічно і демократично розвинених країн світу не формувалася (як нація) в подібних історичних умовах, що надали Україні такі специфічні наслідки у вигляді своєрідної ментальності із минулого. Яким чином кардинально змінити ситуацію? Відповідь на це питання має доленосне значення для України.

Інноваційні підходи до формування ефективного народовладдя в Україні. Гармонізація взаємодії інтересів народу і влади при пріоритеті перших може бути досягнена, якщо увімкнути уяву та аналітичний розум одночасно та висунути наступну гіпотезу.

Наприклад: *«якщо зуміти виміряти цифровим чином якість життя громадян і визнати цей показник офіційним кінцевим результатом діяльності всіх структур влади на місцевому, регіональному і національному рівнях під контролем громадськості, тоді вдасться пріоритет інтересів народу реалізувати на практиці справжнім чином».*

При цьому відповідальність за динаміку цього щорічного показника необхідно пов'язувати із матеріальним і соціальним статусом керівників владних структур.

Необхідно зазначити, що показник «якості життя громадян (ЯЖГ)» зовсім не ідентичний показнику «рівня життя» як статистичного індикатору міри споживання того чи іншого продукту чи послуги (і показника «середньої температури по лікарні»). Це чисто персональний показник кожного окремого громадянина, що відображає рівень (ступінь) задоволення нагальних потреб людини через внутрішнє сприйняття.

Але є особливість показника ЯЖГ. Він суб'єктивний, але потужно об'єктивізується

в умовах сукупності показників інших людей, якщо їх більше 50 осіб. Суть в тому, що емоціональний стан людини може впливати певним чином на сприйняття індивідуумом рішенням про рівень свого задоволення, але в сукупності при розрахуванням середньої величини по громаді, вплив емоції нівелюється. На жаль, багато дослідників суспільного життя людей не знайомі з явищами переходу індивідуального суб'єктивізму в об'єктивну реальність за певних умов.

Ще однією специфічною інноватикою в контексті формування ефективного народовладдя є кваліметрична цифровізація цього процесу. При цьому мова йдеться не про вже звичну цифровізацію на комп'ютерній інформаційній основі (що важливо, але не первино), а про кваліметричну технологію із галузі нечіткої математики. У такому випадку виміряні результати будь-якого явища, що досліджується, отримують у числовому індексному вигляді (порівняно з одиницею, яка характеризує, бажасмі: *ідеал; максимум; норму; стандарт*).

При цьому, зазвичай, використовують п'ять критеріїв, які характеризують рівень задоволення потреб та які саме люди і оцінюють цей рівень, виходячи із внутрішнього сприйняття особисто кожною людиною; *повністю задоволений; більш «так», ніж «ні»; щось середнє чи не можу визначити; скоріше «ні», ніж «так»; повністю незадоволений.*

Кожному критерію надається цифрові значення: *повністю задоволений – 1.0; далі відповідно 0,75; 0,50; 0,25; 0,00* (коли повністю не задоволений).

Кожна потреба характеризується декількома ознаками (факторами), які і оцінюються самою людиною наведеним вище чином.

Наприклад, людська потреба у якісному медичному обслуговуванні містить такі фактори, як: *наявність лікарень; наявність кваліфікованих компетентних лікарів; наявність і цінова доступність ліків; якісна робота медперсоналу; якісна робота швидкої допомоги та ін.* Саме тому оцінювання рівня задоволення кожної потреби визначається інтегральними індексами у цифровому вигляді, наприклад: 0,85 чи 0,62; 0,48 чи 0,33 та ін. аж до 0,00.

Таке цифрове визначення має великі позитивні наслідки, які породжені галуззю нечіткої математики при вимірюванні соціальних і гуманітарних явищ (і які завжди вважалося, що їх неможливо виміряти).

Особливістю проявлення нечіткої математики, у нашому випадку, полягає в тому, що в одній факторно-критеріальній кваліме-

тричній моделі (ФККМ) поєднуються одночасно експертні оцінки (визначення факторів, критеріїв та їхні значимості) і чітка цифрова результуюча оцінка у вигляді індексів. Вони відображають почуття людини стосовно рівня задоволення її потреб, маючи на увазі, що крім самої людини це зробити ніхто не в спроможі. І будь-яка статистика тут матиме лише опосередковане значення, бо мова йде про те, як людина сприймає свої почуття.

Таким чином створюється теоретичне підґрунтя для можливості вирішення проблеми поєднання дій влади з інтересами народу під контролем останнього через отримання інструменту такого контролю – цифрової оцінки якості життя громадян.

Отже, щоб визначити показник (індекс) якості життя громадян, необхідно навчитися визначати на системній основі їхні думки про своє життя. Тобто, необхідно знайти соціальну технологію визначення рівня якості життя громадян (ЯЖГ) таким чином, щоб органічно ув'язати цей рівень із результуючою діяльністю структур влади на всіх її ієрархічних щаблях. Така соціальна технологія з'явилася завдяки зусиллям вчених Інтеллект-Клубу цивілізаційного розвитку України і отримала назву «Цифрове Віче» із своєю історією [14; 15 та ін.].

Соціальне диво: «Цифрове Віче» як ключовий важіль повернення влади «обличчям» до людини. Специфіка «Цифрового Віче» містить декілька положень, а саме:

По-перше, поєднання історичних коренів волевиявлення народу України і його вирішального впливу на державні рішення (Віче, козацькі ради, майдани) із сучасними технологіями громадянського суспільства у розвинених країнах, наприклад, Швейцарії. Там щорічно проводяться референдуми на національному рівні, а також опитування населення на регіональному і місцевому рівнях для вирішення питань відповідно стратегічного і конкретного характеру. При цьому їх результати стають обов'язковими для виконання владоможцями.

По-друге, це масова участь населення (за віком виборчого цензу), яка зацікавлена у визначенні індексів якості власного життя і сукупного життя людей в громадах кожної адміністративної одиниці як результуючих за рік показників діяльності владних структур міст, районів, областей, країни в цілому. При цьому вже наступного року можна побачити позитивну чи негативну динаміку цих індексів, тобто ефективність державного управління за кожним ієрархічним рівнем.

По-третє, особливість змісту самих опитувальників (анкет), питання яких охоплюють потреби людей у п'яти сферах їхньої життєдіяльності: трудовій; за місцем мешкання і відпочинку (соціальної); сфері навчання в закладах освіти; сфері мешкання в країні, якою пишаєшся; особистій сфері життя. І якщо задоволення потреб у перших чотирьох сферах залежить багато в чому від діяльності влади, то в останній й, п'ятій сфері, особистого життя – від самої людини, її самопізнання власного «Я» (і роль освіти тут надзвичайна).

У цілому, саме індекси ЯЖГ за всіма сферами їх життєдіяльності визначають рівень самореалізації особистості в житті і, у значній мірі, рівень її щастя.

Нарешті вдається виміряти індекс щастя кожної людини завдяки використанню кваліметричної цифровізації соціальних і гуманітарних процесів за допомогою діагностичних моделей із галузі нечіткої математики (експертами є саме люди, їхні почуття свого задоволення).

По-четверте, вперше вдалося (і це, дійсно, унікально) органічно поєднати в одному показнику якість життя людей і якість діяльності управлінської еліти. Одночасно поєднуються два види цифровізації соціально-економічних і гуманітарних процесів: кваліметричній і інформаційній (комп'ютерної і інтернетної). При цьому кваліметрична цифровізація містить сутність прогресивної культури системного управління за кінцевими результатами. Виникає можливість налагодження зворотного зв'язку (фундаментального поняття кібернетики) і отримання синергетичного ефекту від спільної діяльності всіх владних структур. Це від злагодженої взаємодії всіх частин будь-якої системи, в тому числі соціально-економічної, якою є суспільство і навіть сукупність країн світу (які сьогодні, на жаль, взаємодіють між собою на кшталт «павуки в банці» планетарного масштабу).

По-п'яте, підсумкове. Соціальна технологія «Цифрове Віче» має потенціал визвати довіру народу до влади, що в незалежній Україні після 1991 р. буде вперше. Взагалі ця технологія надає можливість повернути владу «обличчям» до народу в будь-якій державі світу, яка потребує ефективного народовладдя.

Саме цей унікально-універсальний потенціал «Цифрового Віче», який в принципі можна реалізувати в різних країнах планети, дає підґрунтя назвати цю технологію соціальним дивом.

В Україні сам факт проведення «Віче» може пробудити ентузіазм людей і надати їм віру

в квітуче майбутнє рідної України, ту віру, яка була і є майже втраченою за роки невдалого розвитку за неспадаючою. На думку Володимира Винниченка: *«Без орієнтації на свій народ, без його участі в боротьбі, без його всебічного зацікавлення і ентузіазму зовнішні сили нас роздеруть і задушять ще на сотні років»* [12, с. 676].

Історія зародження «Цифрового Віче» і його локальна апробація в реальних умовах. Зародження «Цифрового Віче» можна віднести до кінця 1996 - початку 1997 рр. (тобто п'ятий-шостий роки після проголошення незалежності України). На той час група вчених за власною ініціативою провела апробацію незвичної анкети для опитування мешканців м. Києва з метою визначення можливості вимірювання якості їхнього життя цифровим чином (в контексті удосконалення місцевого самоврядування).

Саме в цей період в Україні почалися відбуватися перші кроки щодо підвищення ефективності управління державою знизу, розуміючи – щось не так відбувається в тому напрямку, який обрала влада після 1991 року.

Тоді у групі вчених-одномудців (які потім об'єдналися в Інтелект-Клуб цивілізаційного розвитку України) виникла думка, що кардинальне підвищення ефективності місцевого самоврядування (а потім і всієї системи державного управління) безпосередньо пов'язано з тим, як живеться людям під керівництвом відповідних структур влади. Мабуть необхідно знайти технологію вимірювання цього явища.

При цьому «як живеться людям» характеризується якістю життя людей за всіма сферами життєдіяльності. Здійснюється це через суб'єктивне почуття кожною особистістю задоволення своїх нагальних потреб, в тому числі, у руслі бачення майбутнього. Тому і виникла ідея – знайти шляхи вимірювання таких почуттів, які завжди зважалося неможливим виміряти кількісною мірою. Припускалося, що інноваційність опитувальників (анкет), названих «розумними», дозволить отримати інформацію від тих, кого опиту-

ємо, у вигляді цифрових показників-індексів. Останні саме і характеризують рівень досягнення задоволеності потреб.

Це припущення було повністю виправдано в процесі першого міні локального експерименту в одному із 45 квартирних будинків в м. Києві (район Лук'янівка) на початку 1997 р. Тоді завдяки одній активній людині (член будинкового комітету) вдалося провести опитування мешканців всіх квартир будинку, які досягли за віком виборчого цензу.

Були роздані по квартирам 90 пакетів анкет (повернулися незаповненими шість). Кожен пакет містив шість анкет. Відповіді на питання в п'яти із них надавали інформацію про рівень задоволення потреб у сфері «за місцем мешкання і відпочинку», а в шостій анкеті – про задоволення потреб у сфері «трудового життя» (для працюючих).

У першій сфері це стосувалося визначення рівня задоволення потреб, що безпосередньо залежить від дій влади на місцевому і та інших ієрархічних рівнях. Мова йдеться про: *умови мешкання в будинку і біля нього, включаючи вивіз сміття; медичне обслуговування, зокрема робота швидкої допомоги; якість навчання, а саме комфортність перебування дітей в навчальних закладах; задоволеність ситуацією щодо кримінальної і екологічної безпеки; задоволеність проживанням в країні, якою пишаємося.*

У другій сфері (за місцем роботи) питаннями у шостій анкеті стосувалося якості трудового життя людини, зокрема задоволеності: *відповідальністю змісту праці своїм природним схильностям («сродня» праця за Г. Скворородою); винагородою за результати праці; мікрокліматом в трудовому соціумі; організацією праці; можливістю розвиватися і робити кар'єру.*

Проаналізувавши заповнені анкети (при їх роздачі проводилось певне роз'яснення їх використання) та оброблення як сукупності відповідей громадян одного із дев'ятиповерхового будинку були отримані наступні результати рівня задоволення потреб мешканців в індексному вигляді:

У сфері «За місцем мешкання та відпочинку»:

• умовами проживання в будинку	0,55
• медичним обслуговуванням	0,62
• якістю навчання і комфортність умов	0,51
• рівнем криміногенної і екологічної безпеки	0,40
• мешканням в країні, якою пишаєшся	0,22
	середнє 0,46

У сфері «Трудового життя»

• змістом праці відповідно до природних схильностей	0,33
• винагородою за результати праці	0,30
• мікрокліматом в соціумі	0,62
• організацією праці	0,50
• Можливістю розвитку і кар'єрного зростання	0,45
	середнє 0,44

Отже, мікролокальний експеримент на початку 1997 р. в м. Києві показав, що можна отримати в однозначному вимірі (оцінити) «як живеться людям під керівництвом діючої влади».

При цьому цифровим чином вдалося підтвердити три особливо «більові» точки в житті людей, зокрема незадоволення: діями влади – 0,22; низькою винагородою за працю – 0,30; змістом праці, стосовно її «сродності» – 0,33.

Отримані результати надихнули вчених майбутнього Інтелект-Клубу продовжити експеримент за більшим масштабом. І він був проведений у серпні цього ж року в м. Вишневе Києво-Святошинського району Київської обл., населення якого на той період сягало 40 тис. осіб.

На одній із науково-практичних конференцій щодо проблем місцевого самоврядування, де виступив один із авторів цього дослідження, відбулася зустріч з членом виконкому цього міста – Гошко Анатолієм Олександровичем. Його зацікавив мінілокальний експеримент щодо опитування мешканців одного із багатоквартирних будинків в м. Києві за незвичайною методикою стосовно змісту опитувальників (анкет) із цифровим результатом.

Організаційна активність А.О. Гошка та виступ автора цього дослідження перед депутатами міської ради обумовили рішучі дії щодо створення штабу проведення опитування на кшталт місцевого референдуму на тему «**Як живеться людям**». За кожною виборчою дільницею був відповідальний депутат міськради за роздачу і повернення вже заповнених анкет. Усього було роздано 800 анкет (при достатній виборці 680 анкет з похибкою в 4%) на паперових носіях. В анкетах питання охоплювали розширену сферу «За місцем мешкання та відпочинку» із дев'яти потреб. Середній показник задоволення потреб мешканців м. Вишневе за цією сферою склав – 0,34.

Таким чином, експеримент у м. Вишневе повністю підтвердив Київський мінілокальний експеримент щодо можливості отримання цифрового показника рівня якості життя громадян, хоча поки що за однією сферою життєдіяльності.

Висвітлювалась ще та обставина, що люди із задоволенням приймали участь в опитуванні. Це тому, що, *по-перше*, це стосується особисто кожного (вимірювалась якість їхнього життя) і, *по-друге*, результуючої діяльності влади, яку оцінювали самі люди через якість їхнього власного життя, чого ще ніколи не траплялося!

Експеримент в м. Вишневе було висвітлено в багатьох публікаціях: від методичних рекомендацій [16] до науково-публіцистичних видань [17]. Саме завдяки успіху цього експерименту в 2004 р. з'явилося наукове видання «*Контури нового управлінського курсу трансформації України*» [18]. Це дало поштовх розробці групою вчених видання «*Нового людиноцентричного управлінського курсу (НЛУК) повоєнної України в контексті цивілізаційного розвитку світу*» [19]. НЛУК став продуктом – прообразом стартапу-сучасного Інтелект-Клубу цивілізаційного розвитку України.

Після успішного завершення Вишневецького експерименту у вчених виникли стратегічні ідеї поглиблення і розповсюдження технології оцінки ЯЖГ різних громад – в містах, селищах, селах. Відповідно ці анкети будуть мати свою специфіку та ще й на електронних носіях.

Але вже в наступному році неофіційним наказом «зверху» масового опитування населення з метою оцінювання дій влади не повинно бути. Добре, що вченим ще до цієї заборони вдалося провести локальний експеримент в селищі Ілліча (мікрорайон м. Кривий Ріг), використовуючи удосконалені опитувальники, які відповідали напівсільським умовам життя мешканців такого типу селища.

Певним позитивним наслідком експерименту в м. Вишневе було ще й вибори А.О. Гошка мером міста на дві каденції (як акт довіри керівнику штабу цільового опитування) та захист ним кандидатської дисертації з державного управління.

Висновки. Управлінській еліті і прогресивній частині українського суспільства час усвідомити, чому саме Україна обов'язково має мати власний шлях демократичного повоєнного розвитку. Йдеться про те, що із-за нашої

своєрідної ментальності і відсутності історичного досвіду демократії (не враховуючи епізодичних спалахів «Віче», козацьких рад тощо), ми не можемо розвивати своє громадянське суспільство таким чином, як воно формувалося і діє, наприклад, в Швейцарії чи США.

У зв'язку з цим, повоєнній Україні вкрай потрібна інноваційна модель розбудови дієвого громадянського суспільства, здатного забезпечити ефективне народовладдя нового типу завдяки надпотужній соціальній тех-

нології «Цифрове Віче». Саме ця технологія робить можливим одночасно вирішити два надважливих питання: виміряти якість життя кожного окремого дорослого громадянина кількісною мірою у вигляді індексів, а їх сукупність розглядати як оцінку ефективності дій влади.

Тоді жорстка відповідальність влади за щорічну динаміку цих інтегральних індексів кардинальним чином здатна змінити ситуацію в країні на краще.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К.: Преса України, 1997. 80 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 408 с.
3. Гегель Г. Основи філософії права. К.: Юніверс, 2000.
4. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця, *Віче*, 2015, № 2.
5. Рибалка В. Соціально-педагогічне і психологічне забезпечення розвитку дієвого громадянського суспільства і особистості громадянина. К.: Талком, 2018. 220 с.
6. Джинчарадзе Н., Ожеван М., Толстоухов А. та ін. Основи громадянського суспільства. К.: Знання України, 2006. 232 с.
7. Мандебура В. Корупція: інституційна сутність та механізм подолання / Віктор О. Майдебуря: монографія. К.: Парламентське вид-во, 2017. 488 с.
8. Як працює громадянське суспільство у Швейцарії. URL: <http://newsland.com/user/4297709718/content/kak-rabotaet-grazhdanskoe-obshchestvo-v-shveitsarii/4478161/>.
9. Рибалка В. Самовчитель демократії для юної та дорослої особистості: метод. посіб. К.: Талком, 2019. 208 с.
10. Макфол М. Громадянське суспільство. URL: www.kuluar.com.ua/2013/os/22/hromadyanske-suspilstvo-ssha/comment/.
11. Пилинський Я. Від нації мігрантів до нації громадян. Як американська освіта створила американську націю: наукове видання. К.: СтилоС, 2016. 324 с.
12. Винниченко В. Відродження нації. Заповіт борцям за визволення К.: Книга Роду, 2008. 800 с.
13. Гаврилишин Богдан. Інтерв'ю журналу «Віче»: Нація має майбутнє, якщо є план на завтра. *Віче*. 2016. № 1-2, С. 28–29.
14. Дмитренко Г., Семенець-Орлова І., Головач Н. та ін. «Цифрове Віче» – прямий шлях до Євроінтеграції та розвитку громадянського суспільства України: науково-публіцистичне видання. К.: Паливода А.В., 2023. 222 с.
15. Дмитренко Г., Головач Н., Олійник В. Інноваційний розвиток людства на зламі часу. Український системний шлях; науково-публіцистичне видання. К.: ДКС-Центр, 2024. 242 с.
16. Гошко А. Проведення цільового соціологічного опитування мешканців міст для оцінки ефективності діяльності місцевих органів самоврядування. Методичні рекомендації. К.: Вид-во УАДУ, 1998. 44 с.
17. Дмитренко Г., Головач Н., Головач Д. Як уникнути соціальних потрясінь. «Цифрове Віче». К.: ДКС-Центр, 2021. 276 с.
18. Гошко А., Дмитренко Г., Князев В. Контури нового управлінського курсу трансформації України. К.: 2004. 176 с.
19. Дмитренко Г., Семенець-Орлова І., Помиткін Е. та ін. Новий людиноцентричний управлінський курс України в контексті цивілізаційного розвитку освіти: науково-публіцистичне видання. К.: вид-во Ліра, 2023. 222 с.
20. Ключко О., Семенець-Орлова І. Національна безпека: український вимір. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022, 2 (62), 66–75.
21. Semenets-Orlova I., Teslenko V., Dakal A., Zadorozhnyi V., Marusina O., Klochko A. Distance learning technologies and innovations in education for sustainable development. *Stud. Appl. Econ.* 2021, 39(5).
22. Ключко А., Семенець-Орлова І. Система співробітництва з НАТО в зміцненні безпеки державного кордону в сучасних умовах. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2023, 1 (67), 31–36.

Дата першого надходження статті до видання: 27.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025